Sytuacja szkolna dzieci jąkających się – badania porównawcze dzieci polskich i kanadyjskich

dr Ewa Gacka[1]
ewa.gacka0@wp.pl

Marilyn Langevin, PhD[2,3]
marilyn.langevin@ualberta.ca

dr Katarzyna Węsierska[4,5]
katarzyna.wesierska@us.edu.pl

Marta Węsierska, BSc[6]
mw700@york.ac.uk

[1] Uniwersytet Łódzki

[2] Department of Communication Sciences and Disorders, University of Alberta, Kanada

[3] Institute for Stuttering Treatment and Research, Kanada

[4] Uniwersytet Śląski

[5] Centrum Logopedyczne w Katowicach

[6] University of York, Wielka Brytania

WPROWADZENIE:

Dokuczanie (inaczej mobbing szkolny) jest wszechobecnym problemem, z którym długotrwale zmaga się 6-15% (Card, Hodges, 2008) prawidłowo rozwijających się dzieci.

Badania przeprowadzone w 1998 roku przez Langevin, Bortnick, Hammer i Wiebe wskazały, że wśród dzieci jąkających się:

- 59% klinicznej próby badawczej składającej się z 28 jąkających się dzieci (w wieku od 7 do 14 lat, w tym 24 chłopców) doświadczyło dokuczania i znęcania się z powodu jąkania,
- 69% doświadczyło dokuczania i znęcania się z innych powodów.

Wyniki późniejszych badań prowadzonych przez Blooda i współpracowników konsekwentnie potwierdziły, że dzieci które się jąkają są w grupie zwiększonego ryzyka zagrożenia dokuczaniem w porównaniu z dziećmi, które mówią płynnie (Blood, Blood, 2004, 2007; Blood, Blood, Tramontana, Syliva, Boyle, Motzko, 2011).

Polscy nauczyciele są świadomi, że dzieci, które się jąkają zmagają się z problemami takimi jak mniejsza aktywność na lekcjach, czy izolacja od reszty klasy (Moćko, Węsierska, w druku). Skala zjawiska dokuczania dzieciom jąkającym się w Polsce nie była do tej pory rozpoznawana.

Cel badań:

Celem podjętych badań była ocena sytuacji szkolnej dzieci jąkających się. Poster prezentuje wybrane, wstępne wyniki badań prowadzonych w Polsce i zestawia je z wynikami uzyskanymi w grupie dzieci jąkających się z Kanady.

METODOLOGIA:

Uczestnicy wypełnili kwestionariusz *Dokuczanie i znęcanie się nad jąkającymi się dziećmi – Kwestionariusz dla dzieci (Teasing and Bullying Questionnaire, TBQ;* Langevin*).*

Uczestnicy:

- 75 polskich jąkających się dzieci (w wieku 8 do 12 lat), które wypełniły polską wersję TBQ-Revised (w tłumaczeniu: Węsierska, Węsierska, 2013). Dzieci uczestniczące w badaniu pochodziły z różnych obszarów Polski, zarówno ze środowisk miejskich, jak i wiejskich.
- 31 kanadyjskich dzieci (w wieku od 7 do 11 lat) wypełniło oryginalną, angielską wersję *Teasing and Bullying Questionnaire* (Langevin i in., 1998) przed uczęszczaniem na intensywną terapię w Instytucie Terapii i Badań nad Jąkaniem (Institute for Stuttering Treatment and Research). Wśród tych dzieci 20 (71%) manifestowało wyłącznie jąkanie.
- W przeciwieństwie do oryginalnej, angielskiej wersji TBQ gdzie dzieci były pytane, czy dokuczano im lub znęcano się nad nimi z powodu jąkania, badania w Polsce były przeprowadzone, jako część większego projektu, w którym badane były również dzieci z innymi zaburzeniami mowy oraz dzieci mówiące płynnie. TBQ bada, czy dzieciom dokucza się lub czy znęca się nad nimi z powodu jąkania, jak i innych przyczyn (np. noszenia skromniejszych ubrań). Dzieci są też pytane co robiły osoby, które im dokuczały i gdzie te sytuacje miały miejsce.

WYNIKI:

Dokuczanie z powodu jąkania:

- 73% polskich dzieci w porównaniu do 68% dzieci z próby kanadyjskiej doświadczyło dokuczania z powodu jąkania;
- 91% polskich dzieci stwierdziło, że było im przykro z powodu dokuczania; z kolei wśród badanych dzieci kanadyjskich 100% zaznaczyło, że było im przykro z tego powodu;
- w obu grupach większość dzieci przyznała, że inne dzieci przedrzeźniały je (naśladowały ich jąkanie), przezywały dzieci jąkające się i wykluczały je z zajęć grupowych;
- jąkające się dzieci w Polsce najczęściej doświadczały dokuczania na korytarzach szkolnych (47), w klasie (39) i na podwórku szkolnym (39); najrzadziej dokuczano im w drodze do i ze szkoły (19);
- z kolei dzieci w Kanadzie najczęściej doświadczały dokuczania na podwórku szkolnym (18), w klasie (13) na korytarzach (12) oraz w drodze do i ze szkoły (12).

Dokuczanie z innych powodów:

- 51% polskich dzieci doświadczyło dokuczania z innych powodów w porównaniu do 67% dzieci w Kanadzie;
- 76% polskich dzieci – w porównaniu do 90% dzieci w Kanadzie przyznało, że było im przykro z powodu dokuczania;
- najczęściej wymieniane formy dokuczania podawane przez polskie dzieci to: wyśmiewanie się (26), przezywanie (24), plotkowanie na ich temat (17), popychanie (13), kopanie (12), izolowanie (12) i zastraszanie (8).
- dzieci w grupie kanadyjskiej sygnalizowały, że najczęściej były: przezywane (14), izolowane (13), popychane (11), wyśmiewane (11), plotkowano na ich temat (9), rzadziej były kopane (7) i zastraszane (7).
- dzieci w obu próbach (polskiej i kanadyjskiej) doświadczały dokuczania z innych powodów niż jąkanie w tych samych miejscach, w których znęcano się nad nimi z powodu jąkania.
- 10 dzieci w polskiej próbie badawczej (13%) – w porównaniu z 6 (19%) w grupie kanadyjskiej nigdy nie doświadczyło dokuczania.

Tabela 1.
Częstotliwość (i proporcja) odpowiedzi udzielanych w *Teasing and Bullying Questionnaire*

Pozycja (Items)	Możliwe odpowiedzi*		
Podskala *Jąkanie-Szkoła:* dokuczanie/znęcanie się z powodu jąkania w szkole			
1. Czy ktoś ci dokuczał/znęcał się nad tobą z powodu twojego jąkania w szkole?	***Nigdy***	***Czasami***	***Często***
Polska (n = 75)	20 (27%)	40 (53%	14 (19%)
Kanada 2013 (n = 31)	10 (32%)	11 (35.5%)	4 (13%)
2. Jak często w okresie ostatnich 6 miesięcy dokuczano ci lub znęcano się nad tobą z powodu twojego jąkania w szkole?	***Mniej niż raz w tygodniu***	***Raz lub dwa razy w tygodniu***	***W większość dni***
Polska (n = 55)	31 (58%)	19 (33%)	5 (9%)
Kanada 2013 (n = 21)	19 (48%)	4 (19%)	3 (14%)
3. Jak bardzo było ci przykro lub w jakim stopniu przeszkadzało ci, kiedy ktoś dokuczał ci lub znęcał się nad tobą z powodu twojego jąkania?	***Wcale nie sprawiało, że było mi przykro***	***Czasami sprawiało, że było mi przykro***	***Zazwyczaj sprawiało, że było mi przykro***
Polska (n = 55)	5 (9%)	22 (44%)	14 (25%)
Kanada 2013 (n = 21)	0	9 (43%)	5 (24%)
Podskala *Inne-Szkoła:* dokuczanie/znęcanie się z innych powodów w szkole			
4. Czy kiedykolwiek ktoś dokuczał ci/znęcał się nad tobą w szkole z innych powodów?	***Nigdy***	***Czasami***	***Często***
Polska (n = 74)	38 (49%)	35 (47%)	1 (1%)
Kanada 2013 (n = 31)	11 (35.5%)	10 (32%)	2 (6.5%)
5. Jak często w okresie ostatnich 6 miesięcy ktoś ci dokuczał lub znęcał się nad tobą w szkole z innych powodów ?	***Mniej niż raz w tygodniu***	***Raz lub dwa razy w tygodniu***	***W większość dni***
Polska (n = 38)	31 (82%)	2 (5%)	4 (11%)
Kanada 2013 (n = 20)	9 (45%)	4 (20%)	4 (20%)
6. Jak bardzo było ci przykro lub jak bardzo przeszkadzało ci to dokuczanie lub znęcanie się?	***Wcale nie sprawiało, że było mi przykro***	***Czasami sprawiało, że było mi przykro***	***Często (prawie zawsze) sprawiało, że było mi przykro***
Polska (n = 38)	9 (24)	22 (58)	3 (8)
Kanada 2013 (n = 20)	2 (10%)	9 (45%)	2 (10%)

* wyniki zostały zaokrąglone do najbliższego punktu procentowego

WNIOSKI:

- Polskie i kanadyjskie dzieci mają bardzo podobne doświadczenia związane z częstotliwością i charakterem zjawiska dokuczania z powodu jąkania. Większość dzieci doświadcza dokuczania z powodu jąkania i/lub innych przyczyn i jest to przygnębiające dla większości badanych dzieci.
- Polskie dzieci doświadczają dokuczania w klasie częściej niż dzieci w Kanadzie. Może to być związane z faktem, że programy edukacyjne na ten temat są wdrażane w kanadyjskich szkołach od wielu lat.
- Wyniki wskazują, że w celu ograniczenia zjawiska dokuczania, którego doświadczają polskie jąkające się dzieci, konieczne jest wdrażanie programów profilaktycznych oraz edukowanie na temat tego zagadnienia.

Implikacje dla praktyki:

Wyniki uzyskane w polskiej grupie badawczej wykazują, że dokuczanie i znęcanie się jest znaczącym problemem wśród jąkających się uczniów oraz potwierdzają potrzebę podjęcia działań interwencyjnych w tym zakresie. Interpretacja tych wyników sugeruje, że konieczne jest upowszechnianie wiedzy o dokuczaniu i znęcaniu się oraz wdrażanie programów profilaktycznych w środowiskach edukacyjnych. Kwestie takie jak dokuczanie i znęcanie się powinny być poruszane podczas terapii logopedycznej.

BIBLIOGRAFIA:

Blood G.W., Blood I.M., (2004): *Bulling in Adolescence Who Stutter: Communicative Competence and Self-Esteem.* „Contemporary Issues in Communication Science and Disorders", 31, 69–79.
Blood G.W., Blood I.M., (2007): *Preliminary study of self-reported experience of physical aggression and bulling of boys who stutter: relation to increased anxiety*. „Perceptual and Motor Skills", 104, 1060–1066.
Blood G.W., Blood I.M., Tramontana G.M., Sylvia A.J., Boyle M.P., Motzko G.R., (2011): *Self-reported experience of bullying of students who stutter: Relations with life satisfaction, life orientation, and self-esteem.* „Perceptual and Motor Skills", 113, 1–12.
Card N.A., Hodges E.V., (2008): *Peer victimization among school children: Correlations, causes, consequences, and considerations in assessment and intervention.* „School Psychology Quarterly", 23(4), 451–461.
Langevin M., Bortnick K., Hammer T., Wiebe E., (1998): *Teasing/bullying experienced by children who stutter: Toward development of a questionnaire.* „Contemporary Issues in Communication Science and Disorders", *25,* 12–24.
Moćko N., Węsierska K., (w druku)*: Sytuacja dziecka jąkającego się w przedszkolu i w szkole.* W: A. Guzy, M. Wójcik-Dudek, B. Niesporek-Szamburska (red.), *Szkoła bez barier. O trudnościach w nauczaniu i uczeniu się.* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Podziękowania:

Udział dr M. Langevin w tym projekcie był możliwy dzięki grantowi grupy anonimowych darczyńców.
Autorki pragną podziękować polskim logopedom za ich pomoc w zbieraniu danych.